

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Heinonen, Henna

Title: Durationsförhållandena i finskspråkiga gymnasisters uttal av L2-svenska : hur relaterar de till begripligheten?

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Författare, 2019.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Heinonen, H. (2019). Durationsförhållandena i finskspråkiga gymnasisters uttal av L2-svenska : hur relaterar de till begripligheten?. In M. Bianchi, D. Håkansson, B. Melander, L. Pfister, M. Westman, & C. Östman (Eds.), *Svenskans beskrivning 36 : Förhandlingar vid trettiosjätte sammankomsten Uppsala 25-27 oktober 2017* (pp. 95-106). Uppsala universitet. *Svenskans beskrivning, 36*. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-378180>

Durationsförhållandena i finskspråkiga gymnasisters uttal av L2-svenska: hur relaterar de till begripligheten?

Henna Heinonen

1 Inledning

Uttalsdrag som har ansetts vara kritiska för begripligheten i svenska och också i flera andra språk gäller prosodi: rytm, ordbetoning, kvantitet, satsbetoning och taltempo (t.ex. Saito m.fl. 2016, Thorén 2008, Kjellin 2002, Munro & Derwing 2001). Målspråklig användning av dessa drag gör det lättare för en lyssnare att förstå budskapet. Den här studien fokuserar på finskspråkiga talares L2-svenska, och i den verkar speciellt satsbetoning ha betydelse för begripligheten (Heinonen 2018). Satsbetoningen uppfattas i denna studie såsom Thorén (2008:31) har definierat den: talaren betonar det rätta ordet i satsen, den rätta stavelsen i ordet och det rätta ljudet i stavelsen. Betoning medför förändringar i satsbetoningens korrelat: intonationen och intensiteten höjs och framför allt durationen av den betonade stavelsen ökar jämfört med de obetonade stavelserna i frasen eller yttrandet (t.ex. Fant & Kruckenberg 1994).

Föreliggande studie fokuserar på det viktigaste korrelatet för satsbetoningen, durationen. Studien har två syften. För det första studeras hur durationsförhållanden realiserar som satsbetoningsmarkör i finskspråkiga gymnasisters (L2-talare) svenska uttal jämfört med svenskspråkiga talare (L1-talare). För det andra analyseras hur skillnader i durationsförhållandena relaterar till begripligheten. Forskningsfrågorna är följande:

- 1) Hur realiserar durationsförhållanden i finskspråkiga talares svenska? Avviker de från durationsförhållandena hos finlandssvenska och sverigesvenska talare?
- 2) Hur relaterar eventuella skillnader i durationsförhållandena till olika begriplighetsvärderingar?

Studien ger viktig kunskap om prosodi och begriplighet hos finskspråkiga talare, i synnerhet gymnasister. Målet för gymnasister i Finland är ett lättbegripligt uttal (Grunderna för läroplanen i gymnasiet, GLGY 2015), men uttal och prosodi har inte fått speciellt mycket uppmärksamhet i språkundervisningen (Tergujeff 2013, Iivonen & Tella 2009). Inom de närmaste åren kommer ett muntligt delprov att vara en del av studentexamen i Finland, men samtidigt är uttalsundervisningen bristfällig och empiriskt baserad kunskap om finskspråkiga gymnasisters uttal och dess begriplighet liten. Studien har därför också pedagogisk betydelse genom att den ökar kunskapen om finskspråkiga gymnasisters svenska och om det viktiga draget durationsförhållanden (se Thorén 2013).

2 Den problematiska satsbetoningen

Prosodiska drag har konstaterats påverka begripligheten markant. Lyssnaren fäster störst uppmärksamhet vid de betonade stavelserna och med hjälp av dem uppfattar han/hon den viktigaste informationen i satsen (t.ex. Cutler & Clifton 1999). Med hjälp av återkommande prosodiska drag har lyssnaren lätt att uppfatta talets rytm och förstå talaren (Lynch 1998, Rost 1990). Därför stör oväntade eller främmande prosodiska drag denna process; uttal med betoningar på överraskande (fel) ställen är svårare att begripa än uttal utan några igenkännbara betoningar (Hahn 2004). Denna typ av avvikelser är relativt vanliga hos språkinlärare. Talproduktionen hos inlärare fungerar inte så snabbt: ordsökning tar tid och talet kan produceras ett ord eller till och med ett ljud åt gången, vilket påverkar prosodin (Munro & Derwing 2001). Det kan också hända att inläraren överanvänder de nyinlärd

dragen i målspråket och de nya dragen blir för mycket eller för ofta framhävda, vilket leder till att talet kan låta hackigt (Rasier & Hiligsmann 2007).

Prosodiska avvikelser hos språkinlärare kan också bero på olikheter mellan språken. Prosodisk transfer från källspråk till målspråk är sannolik då talarens förstaspråk och målspråk skiljer sig åt (McAllister m.fl. 2002, Iivonen 1998), vilket är fallet i denna studie. En av olikheterna gäller durationskontrasten. Svenska har en tydlig durationskontrast mellan de betonade och obetonade stavelserna – ett långt ljud markerar en betonad stavelse, medan obetonade stavelser är avsevärt kortare, och just denna kontrast har antagits vara mycket viktig för begripligheten av svenskt uttal (Thoren 2013, Thorén 2008, Kjellin 2002). Betoningen markeras däremot svagare i finska än i svenska, och stavelsedurationen i finska är inte heller på samma sätt beroende av betoningen som i svenska. Ett långt ljud i finska kan förekomma i en obetonad stavelse och ett kort ljud i en betonad stavelse. (Iivonen 1998, Leinonen m.fl. 1990, Vihanta 1990, se också Suomi m.fl. 2006)

Det är dock beaktansvärt att uttalet och durationerna kan variera hos en L1-talare. Det finns nämligen olika betoningsgrader i svenska (se t.ex. Bruce 2012, Fant & Kruckenberg 1994) som avgör vilka korrelat och i vilken mån en talare använder som betoningsmarkör. En svenskspråkig talare kan också betona en stavelse bara genom förändringar i intonationen (Fant & Kruckenberg 1994). Dessutom kan den sista delen i satsen få extra längd oavsett betoningsgraden (Hansson 2003, Heldner & Strangert 2001).

På grund av prosodiska skillnader mellan finska och svenska samt på grund av inlärartalets hackiga karaktär kan det antas att satsbetoningen i finskspråkiga talares svenska avviker från den målspråkliga. Å ena sidan är det fråga om språkinlärare vars talproduktion kan vara tämligen långsam och å andra sidan kan finskspråkiga talare antas vara ovana vid att använda durationskontrast som satsbetoningsmarkör. Tidigare undersökningar om satsbetoning i finskspråkiga talares svenska är få men i dessa har det noterats vissa avvikelser från L1-uttalet. Kuronen och Tergujeff (2018) och Kaski (2017) analyserade durationer hos avancerade finskspråkiga inlärare av svenska och upptäckte att L2-talarna hade brister i kontrasten mellan obetonade och betonade stavelser. Efter att ha tagit del av uttalsundervisning blev kontrasten dock tydligare. Kautonen (2017) undersökte intonationskonturer i finskspråkiga talares L2-svenska och kom fram till att det vanligen förekom flera intonationstoppar i uttalet vilket kan ge ett hackigt intryck. Det kan förekomma både under- och överanvändning av satsbetoningens korrelat i finskspråkiga talares svenska. Detta har noterats leda till att uttalet uppfattas som mindre inföddlikt av svenskspråkiga lyssnare (Kuronen & Tergujeff 2017), men empiriska studier om begripligheten i detta språkpar saknas.

3 Material och metoder

3.1 Material

Undersökningsmaterialet består av korta yttranden uttalade av finskspråkiga gymnasister (härefter fi-talare) (n=9). Talarna var vid inspelningstiden 17–19 år gamla, de hade studerat svenska i 5–6 år och de var i slutskedet av sina gymnasiestudier i svenska. Eftersom det i GLGY inte fastställs huruvida inlärningsmålet är finlandssvenska eller sverigesvenska, har gymnasisternas uttal jämförts med båda varieteterna. Av de sverigesvenska talarna (härefter ssv-talare) (n=4) kom tre talare från mellersta Sverige och en från Västergötland. De finlandssvenska talarna (härefter fsv-talare) (n=4) kom från Nyland. L1-talarna var 22–31 år gamla. Alla L1-talare sade sig ha svenska som förstaspråk. Ett viktigt kriterium för valet av de svenskspråkiga talarna var att de producerade talmaterialet med ett standardnära uttal.

Valet av gymnasisternas talprov baserar sig på begriplighetsvärderingar som har gjorts i en tidigare undersökning genom en lyssnartest (Heinonen 2017). Begripligheten av talproven värderades av L1-lyssnare (n=64) på en skala:

- 1 förstod ingenting
- 2 förstod ett par ord
- 3 förstod några saker men helheten blev oklar
- 4 förstod helheten men några saker blev oklara
- 5 förstod allt men behövde koncentrera mig noga
- 6 förstod allt
- 7 förstod allt med lätthet
- _ vet ej

Begriplighetsvärderingarna placerades i tre olika kategorier, 4, 5 och 6. Talproven i denna studie valdes så att alla dessa tre kategorier blir representerade med tre talprov, dvs. med 8-10 yttranden. De tre talproven som har värdering 6 hänvisas härefter med förkortningen fi 6, talproven som har värdering 5 med fi 5 och talproven som har värdering 4 med fi 4. Det är relevant att hålla i åtanke att materialet inte innehåller innehållsligt likadana talprov med tre olika begriplighetsvärderingar. Varje begriplighetsvärdering representeras dock av 8–10 yttranden, och varje talprov jämförs med minst ett talprov med en annan begriplighetsvärdering och med talprov av representanter för båda varieteter av svenska.

Talprov i den tidigare undersökningen var upplästa textdelar med 22–31 ord (ett röstmeddelande, se Heinonen 2017). Ur dessa delar separerades kortare yttranden med 4–9 ord respektive 5–14 stavelser till föreliggande studie. Som jämförelsematerial uppläste L1-talarna samma röstmeddelande så att innehållsligt exakt likadana yttranden producerade av både fsv-talare och ssv-talare kunde separeras för analysen. Yttranden med felläsningar togs inte med i analysen. I studien analyserades sammanlagt 121 yttranden varav 28 var producerade av fi-talare, 45 av fsv-talare och 48 av ssv-talare. Yttrandena och talarantalet anges i Tabell 1.

Till analys valdes bara yttranden i vilka varje L1-talare lade en entydig satsbetoning på något ord. Det satsbetonade ordet bestämdes genom en auditiv bedömning av skribenten och den baserade sig på tydliga och hörbara intonations- och intensitetsförändringar som sammanträffade med en förlängd stavelse. Till analys valdes yttranden som inte hade några vacklande eller emfatiska betoningar.

Tabell 1 Talmaterialet och talarantalet i studien. De betonade stavelserna anges med stora bokstäver och med fet stil. Durationskontrasten mellan de obetonade och betonade stavelserna mättes genom att jämföra den betonade stavelsen med den föregående obetonade stavelsen som har angetts med små bokstäver och fet stil (se 3.2 Metoder). Eventuella bibetonade ord och prepositioner har bortsetts från.

Yttrande	Text	Fi 4	Fi 5	Fi 6	Fsv	Ssv	sammanlagt
1	Jag försökte RIN ga dig,	1		2	4	4	11
2	, men din mo BIL var avstängd.	1		2	4	4	11
3	Hoppas att du HÖR mitt meddelande snart.	1		2	4	4	11
4	Eva lig ger på SJUKHUS .	1		2	4	4	11
5	Hon råkade ut för en BILoLYC ka i morse,		1	1	4	4	10
6	Men det är ingen FAR a med henne.		1	1	4	4	10
7	, och kunde inte STAN na vid rödljuset	1	1		4	4	10
8	, utan kör de RAKT in i bussen	1	1		4	4	10

9	Hon kände sig YR ,	1	1		4	4	10
10	Därför fördes hon till SJUKHUS .	1	1		2	4	8
11	Min bil är OkörBAR just nu,	1	1		3	4	9
12	, när du HÖR det här meddelandet.	1	1		4	4	10
Sammanlagt		10	8	10	45	48	121

Gymnasisternas talprov spelades in i ett språklaboratorium med språklabbutrustningen (WAV-format) respektive med digitala inspelare (MP3-format). Fsv-talare och ssv-talare spelades in med separata inspelare (WAV- och MP3-format) i tysta lokaler. Filformatet MP3 konverterades till formatet WAV för analys.

3.2 Metoder

I denna studie analyseras stavelsedurationer hos de finskspråkiga inlärarna samt hos de finlandssvenska och sverigesvenska talarna. Yttranden med olika begriplighetsvärderingar jämförs med varandra i förhållande till L1-talarna. Parametrarna i analysen är:

- 1) Betonad stavelse/yttrande-kvoten: den betonade stavelsens duration av hela yttrandets duration
- 2) Betonat ord/yttrande-kvoten: det betonade ordets duration av hela yttrandets duration
- 3) Obetonad stavelse/betonad stavelse-kvoten: den föregående obetonade stavelsens duration i förhållande till den betonade stavelsens duration
- 4) Satsfinal stavelse/satsinitial stavelse-kvoten: den sista stavelsens duration i förhållande till den första stavelsens duration i yttrandet
- 5) Andra anmärkningar som gäller durationer

Betonad stavelse/yttrande-kvoten och betonat ord/yttrande-kvoten analyseras genom att räkna kvoten mellan den betonade stavelsens respektive det betonade ordets duration och hela yttrandets duration. Satserna, orden och stavelserna i studien är av varierande längd och därför ger genomsnittet av kvoterna inte ett exakt resultat, men resultatet är ändå riktgivande.

För att ta reda på hur kontrasten mellan obetonade och betonade stavelser realiserats jämförs durationerna av den betonade stavelsen och av den närmast föregående fonetiskt betonade stavelsen som är i en obetonad position i yttrandet. Med andra ord räknas det kvoten mellan den obetonade stavelsens duration och den betonade stavelsens duration (jfr Kuronen & Tergujeff 2018, Kaski 2017). Ju mindre värdet är, desto större är durationskontrasten. Durationerna är lika långa i fall kvotvärdet är 1. Eventuella bibetonade stavelser bortsågs från eftersom de bibehåller just längden och är därför inte en bra parameter på durationskontrasten. Kontrasten mellan satsfinal och satsinitial stavelse studeras genom att durationen av den satsfinala stavelsen jämförs med durationen av den satsinitiala stavelsen.

Analysen gjordes med talanalysprogrammet Praat (Boersma & Weenink 2015). Talproven segmenterades till stavelser genom en auditiv och en akustisk analys av segmentgränserna i spektrogrammet. Stavelsegränserna bestämdes enligt de principer som framförs av Bruce (2012:31). Om det vid stavelsegränsen mitt i ett ord fanns två eller flera konsonanter, inkluderades det så många konsonanter stavelseinitialt i den efterföljande stavelsen som fonotaxen i svenska tillåter (maximal onsets). Om konsonanterna vid stavelsegränser utformade ett långt ljud, ansågs ljudet ha en dubbel stavelsetillhörighet och höra både till den föregående och till den efterföljande stavelsen, t.ex. *ligger*, *stan-na*, *lyc-ka*. I dessa fall ansågs stavelsegränsen ligga mitt i det långa ljudet, och

stavedurationen mättes således så att hälften av det långa ljudet ingick i den föregående stavelsen och hälften i den efterföljande stavelsen.

4 Resultat

4.1 Durationsandelen av den betonade stavelsen och det betonade ordet av yttrandet

Betonad stavelse/yttrande-kvoten och betonat ord/yttrande-kvoten är i genomsnitt lägre hos de finskspråkiga talarna än hos de finlandssvenska och de sverigesvenska talarna. Detta framgår av Tabell 2. Skillnaderna mellan fi- och L1-talarna är ändå små. Fastän skillnaderna inte är speciellt stora kan det noteras något slags relation mellan den betonade delens duration och begriplighetsvärderingen. Kvoten mellan den betonade delen (stavelsen eller ordet) och hela yttrandet är mindre i yttrandena med lägre begriplighetsvärderingar, medan den närmar sig kvoten hos L1-talarna i yttrandena med högst begriplighetsvärdering. Hos ssv-talarna är kvoten en aning större än hos fsv-talarna.

Tabell 2. De genomsnittliga kvotvärdena av parametrarna. De finskspråkiga talarna med begriplighetsvärdering 4 har förkortats med fi 4, med begriplighetsvärdering 5 med fi 5 och med begriplighetsvärdering 6 med fi 6. De finlandssvenska talarna har förkortningen fsv och de sverigesvenska talarna förkortningen ssv.

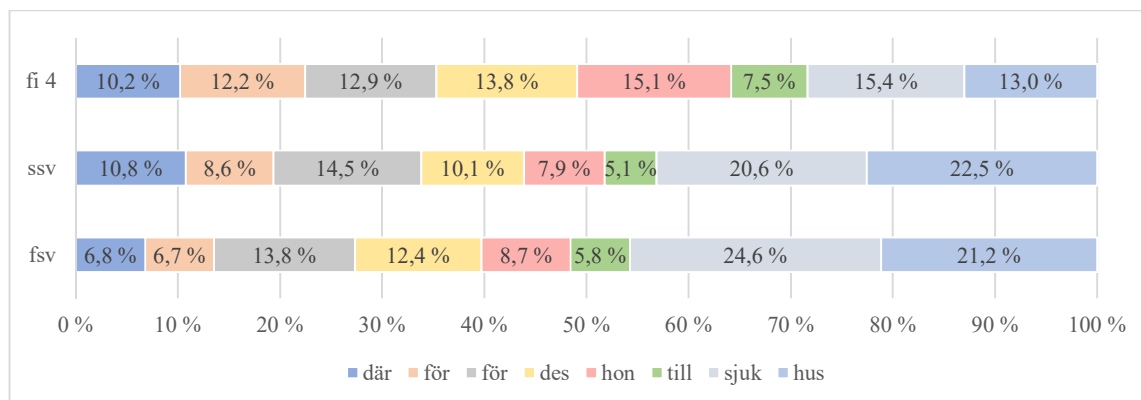
Talargrupp	1) Betonad stavelse/ yttrandet-kvoten	2) Betonat ord/ yttrandet -kvoten	3) Obetonad/betonad stavelse-kvoten	4) Den sista stavelsen/ den första stavelsen- kvoten
Fi 4	0,17	0,26	0,87	1,67
Fi 5	0,16	0,24	0,75	1,57
Fi 6	0,19	0,28	0,63	2,87
Fi (genomsnitt)	0,17	0,26	0,75	2,01
Fsv	0,18	0,28	0,50	2,88
Ssv	0,20	0,31	0,43	3,19

4.2 Förhållandet mellan en betonad stavelse och en obetonad stavelse

I realiseringen av durationskontrasten mellan en obetonad och betonad stavelse finns en markant skillnad mellan fi-talarna och L1-talarna. Som Tabell 2 visar är obetonad/betonad stavelse-kvoten avsevärt högre hos fi-talarna än hos L1-talarna. Med andra ord är durationerna av den obetonade och den betonade stavelsen relativt lika hos fi-talarna: kvoten mellan den obetonade och betonade stavelsen är i genomsnitt ca 0,75 vilket innebär att durationen av den obetonade stavelsen utgör cirka tre fjärdedelar av den betonade stavelsen. Däremot är den motsvarande kvoten hos ssv- och fsv-talarna mindre – 0,43 respektive 0,50 – och kontrasten därmed större. Således kan det konstateras att durationskontrasten mellan de obetonade och betonade stavelserna inte är lika tydlig hos fi-talarna som hos ssv- och fsv-talarna.

Därtill är durationskontrastens storlek linjär med begriplighetsvärderingen. Detta kan utläsas av Tabell 2. Kontrasten i yttrandena med den högsta begriplighetsvärderingen är relativt stor, medan den

i yttrandena med den lägsta begriplighetsvärderingen är mycket liten. Kontrastskillnaden mellan L1-talarna och en fi 4-talare exemplifieras i Figur 1. Hos L1-talarna har den betonade delen (*sjukhus*) en avsevärt längre duration än de obetonade delarna (jfr *hon*), medan stavelsedurationerna hos fi 4-talaren är nästan lika långa oavsett betoningen. Slutsatsen blir att en tydlig durationskontrast mellan obetonade och betonade stavelser inte realiseras i yttrandena med lägre begriplighetsvärderingar.

Figur 1 Stavelsedurationer hos en fi 4-talare och genomsnittliga stavelsedurationer hos ssv-talarna och fsv-talarna i yttrandet *Därför fördes hon till sjukhus*. Figuren visar den ringa durationskontrasten mellan obetonade och betonade stavelser samt mellan första och sista stavelsen hos fi 4-talaren jämfört med L1-talarna.

Det fanns individuella skillnader i durationer hos L1-talarna (jfr Heldner & Strangert 2001, Fant & Kruckenberg 1994). Alla L1-talare framhävde inte den betonade delen med den längsta durationen. Trots detta blev segmentet i den betonade stavelsen mer eller mindre förlängt (jfr Leinonen m.fl. 1990) och det fanns en durationskontrast mellan den föregående obetonade stavelsen och den betonade stavelsen i alla L1-yttranden. Betonad stavelse/yttrande-kvoten, betonat ord/yttrande-kvoten och durationskontrasten var i genomsnitt mindre hos fi-talarna än hos L1-talarna.

4.3 Förhållandet mellan den första och den sista stavelsen i yttrandet

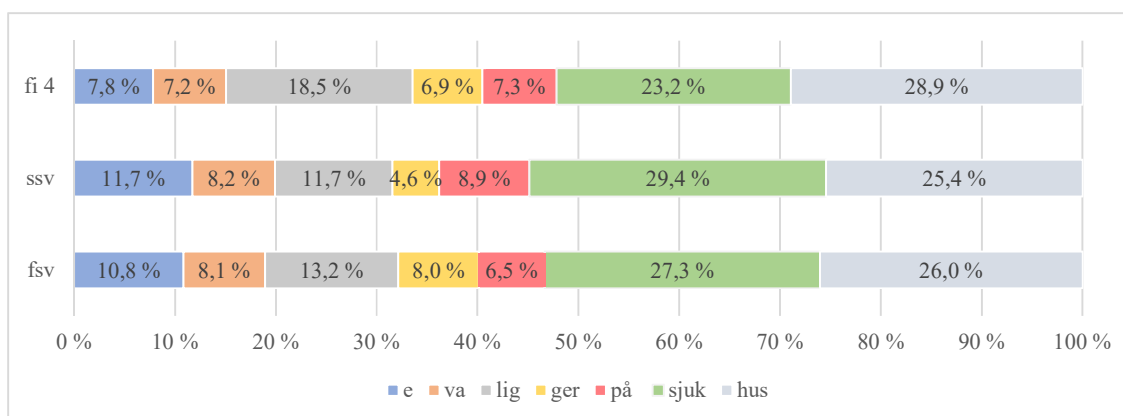
Det framgår av resultaten att det sista ledet i yttrandet är förlängt hos de svenskspråkiga talarna (jfr Hansson 2003, Heldner & Strangert 2001): den sista stavelsen är ungefär tre gånger så lång som den första stavelsen hos både fsv- och ssv-talarna. Däremot är kontrasten mindre hos fi-talarna. Skillnaden kan noteras i Tabell 2.

Analysen mellan begriplighetsnivåerna visar att final förlängning är tydligast hos fi 6-talarna medan motsvarande kontrast är mycket mindre i yttrandena med de lägre begriplighetsvärderingarna. Att den satsfinala stavelsen är avsevärt längre än den satsinitiala stavelsen kan tänkas signalera yttrandets slut och på så sätt anknyta sig till rytmen (mer om final förlängning se Hansson 2005: 47–48).

4.4 Andra anmärkningar om durationer: oväntade förlängningar och artikulationstempo

Det som karaktäriserar yttrandena med den lägsta begriplighetsvärderingen är att en oväntad stavelse i yttrandet är extra lång. Stavelserna som blir förlängda i dessa yttranden tycks ingå i ett inledande ord (t.ex. *därför* i Figur 1) eller i ett verb (t.ex. *ligger* i Figur 2). Stavelseförlängningen i dessa fall leder till att durationsandelen av ett obetonat ord blir större. Som exemplet i Figur 2 visar uppnår andelen av ordet *ligger* 25,4 % hos fi 4-talaren, medan den hos L1-talarna är mindre, 16,3–21,2 %. Vad det gäller begripligheten kan L1-lyssnaren fästa uppmärksamheten vid ett mindre informativt ord och därför missuppfatta talarens budskap (jfr Hahn 2004). Om satsbetoningen återkommande läggs på överraskande ställen kan det bli utmanande för lyssnaren att uppfatta helheten. Därtill kan

en avvikande duration leda till en missuppfattning av ordet – t.ex. i yttrandet i Figur 1 kan det satsinitiala ordet *därför* av fi 4-talaren uppfattas som två separata ord på grund av en avvikande förlängning: *där för* i stället för *därför*.

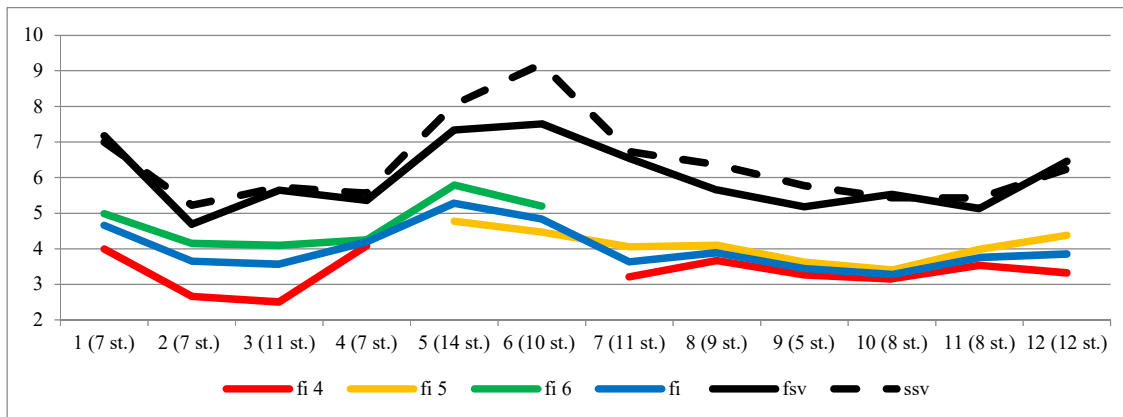

Figur 2 Stavelledurationer i yttrandet *Eva ligger på sjukhus* uttalat av en fi-talare med begriplighetsvärdering 4. Stavelserna *lig* är extra förlängda av fi 4-talaren jämfört med durationerna hos ssv-talarna och hos fsv-talarna, vilka anges i mitten och längst ner i figuren.

Dessutom karakteriserar ett lägre artikulationstempo (pauser och omtagningar borträknade) L2-yttrandena (jfr Kuronen & Tergujeff 2018). Artikulationstempot är lägst i yttrandena med de lägsta begriplighetsvärderingarna (fi 4: 3,34 stavelser per sek. / fi 5: 4,10 stavelser per sek.). Fi 6-talarens artikulationstempo (4,60 stavelser per sek.) är närmast L1-talarna (fsv-talarna 6,01 stavelser per sek./ssv-talarna 6,35 stavelser per sek.) men ändå tydligt lägre.

Det lägre artikulationstempot hos L2-talarna är en indikation på en långsammare talprocess. Ett långsammare taltempo kan försvåra lyssningsprocessen – speciellt då talet präglas av brytning (Derwing & Munro 2001). I sin undersökning kom Munro och Derwing (2001) fram till att det optimala tempot för begripligheten av L2-engelska är 4,23 stavelser per sekund. I denna studie nådde endast talarna med den högsta begriplighetsvärderingen detta tempo.

L1-talarna verkar växla artikulationstempot, vilket framgår av Figur 3. Fi-talarna – oavsett begriplighetsvärderingen – gör däremot inte lika stora och likriktade förändringar. Då L1-talaren accelererar sänker L2-talaren tempot och vice versa. Endast i fyra yttranden av 12 är växlingen likriktad hos fi-talarna och L1-talarna. Däremot växlar båda L1-talargrupperna tempot i samma yttranden. Artikulationstempot tycks inte vara beroende av stavelse- eller ordantalet i yttrandet. Enligt Iivonen (1998) kan växlingar i tempot ha en inverkan på begripligheten.

Figur 3 Växling i artikulationstempot i yttrandena i studien. Vertikalt anges artikulationstempot (stavelser per sekund) och horisontalt yttrandena med stavelseantalet (st.). Finskspråkiga talarna med begriplighetsvärdering 4 anges med en röd linje, med begriplighetsvärdering 5 med en gul och med begriplighetsvärdering 6 med en grön linje. Det genomsnittliga tempot hos fi-talarna har en blå, hos fsv-talarna en svart och hos ssv-talarna en svart streckad linje.

5 Diskussion

Den här studien hade två syften. För det första analyserades durationsförhållanden i svenskt uttal hos finskspråkiga gymnasister jämfört med svenskspråkiga talare. Analysen visade att durationsförhållandena realiserar olika i de finskspråkiga och svenskspråkiga talarnas uttal av svenska. De största skillnaderna mellan fi- och L1-talarna fanns i durationskontrasterna, som var mindre hos fi-talarna än hos L1-talarna. Med dessa kontraster avses kontrasten mellan betonade och obetonade stavelser (jfr Kuronen & Tergujeff 2018 och Kaski 2017) och kontrasten mellan första och sista stavelsen i yttrandet.

Det andra syftet var att analysera hur L2-durationsförhållanden relaterar till begriplighetsvärderingar. Ett samband mellan en lägre begriplighetsvärdering och en svag kontrast mellan obetonade och betonade stavelser kunde påvisas i den här studien (se även Thorén 2013; 2008). I yttrandena med lägst begriplighetsvärdering saknades en tydlig durationskontrast mellan obetonade och betonade stavelser, och de obetonade stavelserna avvek inte stort från de betonade. Kontrasten var större i yttrandena med högre begriplighetsvärdering och störst i L1-yttrandena. Tendensen var klar. Vidare saknades durationskontrasten mellan satsinitiala och satsfinala stavelser i de mindre begripliga yttrandena medan den i talprov med en bättre begriplighetsvärdering och L1-talarna var markant. Därtill karaktäriserade en förekomst av en oväntad förlängd stavelse och ett lägre taltempo de mindre begripliga yttrandena. Dessa avvikelser kan försämra lyssnarens förmåga att uppfatta prosodiska enheter, satsens slut, kontexten eller talarens budskap (t.ex. Hahn 2004).

Som nämns i kapitel 2 är prosodiska avvikelser rätt vanliga i inlärrartalet. Det kan dock inte ges ett entydigt svar på om avvikelserna i durationsförhållandena i denna studie beror på att talaren är andraspråkstalare (Rasier & Hiligsmann 2007) eller på att talarens förstaspråk avviker från målspråket (McAllister m. fl. 2002). Den bristfälliga betoningskontrasten kan troligen förklaras med båda faktorer. Betoningskontrasten är dock möjlig att lära sig (Kuronen & Tergujeff 2018, Kaski 2017). Att finskspråkiga inlärare – ännu efter flera års studier i svenska – har svårigheter med den svenska satsbetoningen kan förmedlas av att talarna kan vara omedvetna om satsbetoningen som begrepp. Brist på explicit undervisning i uttal och brist på prosodiska övningar i läromaterialet har påstått präglat språkundervisningen i Finland (se Tergujeff 2013, Iivonen & Tella 2009). Mot bakgrund av resultaten kan det ges en stark rekommendation om att prosodi och durationsförhållanden bör inkluderas i inlärningsmålen, speciellt då syftet är ett lättbegripligt uttal.

Fast det primära syftet med denna studie inte var att jämföra durationsförhållandena hos de finlandssvenska och sverigesvenska talarna var det intressant att upptäcka likheter mellan varieteterna. Finska och finlandssvenska har påstått ha en liknande prosodi men enligt denna studie är durationsförhållandena i finlandssvenska närmare sverigesvenska än finskspråkiga talarnas svenska (jfr Kuronen 2014). Också mot denna bakgrund kan durationsförhållandena ställas som inlärningsmål – oavsett varietet som inläraren syftar till.

Tackord

Jag vill tacka Elisabeth Zetterholm vid Stockholms universitet och Maria Kautonen från projektet FOKUS vid Jyväskylä universitet för hjälp vid materialinsamlingen samt Jyväskylä universitet och Svenska kulturfonden för finansieringen.

Litteratur

- Boersma, Paul & Weenink David, 2015: *PRAAT: Doing phonetics by computer*. <http://www.praat.org>. Amsterdam: Amsterdams universitet.
- Bruce, Gösta, 2012: *Allmän och svensk prosodi*. Lund: Studentlitteratur.
- Cutler, Anna, & Clifton, Charles jr, 1999: Comprehending spoken language: A blueprint of the listener. *The neurocognition of language*. S. 123–166.
- Fant, Gunnar & Kruckenberg, Anita, 1994: Notes on stress and word accent in Swedish. *STL-QPSR* 2–3/1994. S. 125–144.
- GLGY, 2015: *Grunderna för gymnasiets läroplan 2015*. Helsingfors: Utbildningsstyrelse <https://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetusuunnitelman_perusteet_2015.pdf> (2016-11-29).
- Hahn, Laura, 2004: Primary stress and intelligibility: Research to motivate the teaching of suprasegmentals. *TESOL Quarterly*, 38(2). S. 201–223.
- Hansson, Petra, 2003: *Prosodic phrasing in spontaneous Swedish*. Lund: Studentlitteratur.
- Heinonen, Henna, 2018: Uttalsfärdigheter och begriplighet i finskspråkiga gymnasisters L2-svenska. I: B. Silén, A. Huhtala, H. Lehti-Eklund, J. Stenberg-Sirén och V. Syrjälä (red.), *Svenskan i Finland 17*. Nordica Helsingiensia, nr.17, vol. 53. Helsingfors: Helsingfors universitet. S. 32–45.
- Heinonen, Henna, 2017: Begripligheten av finskspråkiga gymnasisters svenska uttal: lyssnarvärderingar. *AFinLA-E: Soveltavan Kielitieteen Tutkimuksia (10): Näkymiä toisen kielen puheeseen / Insights into second language speech*. S. 98–117.
- Heldner, Mattias & Strangert, Eva, 2001: Temporal effects of focus in Swedish. *Journal of Phonetics*, 29(3). S. 329–361.
- Iivonen, Antti, 1998: Nykynäkymiä fonetiikan asemasta kielenomaksumisessa ja -opetuksessa. I: A. Iivonen ja T. Nevalainen (red.) *Vieraan kielen fonetiikan opetuksen näkökohtia*. Helsingfors: Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja, 41. S. 15–30.
- Iivonen, Antti & Tella, Seppo, 2009: Vieraan kielen ääntämisen ja kuulemisen opetus ja harjoittelu. I: O. Aaltonen, R. Aulanko, A. Iivonen, A. Klippi & M. Vainio (red.), *Puhuva ihminen. Puhetieteiden perusteet*, Helsingfors: Otava. S. 269–281.
- Kaski, Ossi, 2017: Prosodisk utveckling hos avancerade finska inlärare av rikssvenska. Magisteravhandling. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Kautonen, Maria, 2017: Finskspråkiga talares intonation av finlandssvenska i påståendeyttranden i fritt tal. *Folkmålsstudier* 55. S. 31–60.
- Kjellin, Olle, 2002: *Uttalet, språket och hjärnan: teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

- Kuronen, Mikko, 2014: Bryter finlandssvenskarna när de talar finska? *Folkmålsstudier* 52. S. 77–106.
- Kuronen, Mikko & Tergujeff, Elina, 2018: Second language prosody and its development: Connection between different aspects. *The Language Learning Journal*. Läsbar på nätet före publicering i tidskrift <<https://doi.org/10.1080/09571736.2018.1434228>>
- Kuronen, Mikko & Tergujeff, Elina, 2017. L1 listeners' perception of L2 pronunciation: effect of prosody on accentedness ratings in Swedish. I: Kuronen, M., Lintunen, P. & Nieminen, T. (red.), *Näkökulmia toisen kielen puheeseen – Insights into second language speech. AFinLA-e*. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2017/10. S. 214–233.
- Leinonen, Kari, Vihanta, Veijo & Pitkänen, Antti, 1990: Om rytmen i finlandssvenska och sverigesvenska. Ett bidrag till forskningen om finlandssvenskt uttal. I: Nikula, K. & Pitkänen, A. (red.), *Svenskan i Finland. SiF rapport 1. seminariet i Tammerfors 12-13 okt. 1989*. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino, S. 49–100.
- McAllister, Robert, Flege, James & Piske, Thorsten, 2002: The influence of L1 on the acquisition of Swedish quantity by native speakers of Spanish, English and Estonian. *Journal of Phonetics*, 30(2). S. 229–258.
- Munro, Murray & Derwing, Tracey, 2001: Modeling perceptions of the accentedness and comprehensibility of L2 speech the role of speaking rate. *Studies in Second Language Acquisition*, 23(04). S. 451–468.
- Rasier, Laurent & Hiligsmann, Philippe, 2007: Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28(2007). S. 41–66.
- Rost, Michael, 1990: *Listening in language learning*. London: London Longman.
- Saito, Kazuya, Trofimovich, Pavel & Isaacs, Talia, 2016: Second language speech production: Investigating linguistic correlates of comprehensibility and accentedness for learners at different ability levels. *Applied Psycholinguistics*, 37(02). S. 217–240.
- Suomi, Kari, Toivanen, Juhani & Ylitalo, Riikka, 2006: *Fonetiikan ja suomen äänneopin perusteet*. Helsingfors: Gaudeamus.
- Tergujeff, Elina, 2013: *English pronunciation teaching in Finland*. Jyväskylä Studies in Humanities, 207. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Thorén, Bosse, 2013: Dags att skrota "lång och kort vokal" inom svenska som andraspråk. I: Björn Bihl, B., Andersson P. & Lötmarker L. (red.) *Svenskans beskrivning 32 Förhandlingar vid trettioandra sammankomsten för svenskans beskrivning*. Karlstad: Universitetstryckeriet. S. 296–304.
- Thorén, Bosse, 2008: *The priority of temporal aspects in L2-Swedish prosody. Studies in perception and production*. Stockholm: University of Stockholm.
- Vihanta, Veijo, 1990: Suomi vieraana kielenä foneettiselta kannalta. I: Tommola J. (red.) *Foreign language comprehension and production. AFinLA Yearbook 1990*. Åbo: Finländska föreningen för tillämpad språkvetenskap. S. 199–225.